

Lesprogramma Jaaropleiding Filosofie*

*Programma is op hoofdlijnen en onder voorbehoud van mogelijke aanpassingen. Voor deelname aan de themablokken wordt enige kennis van de geschiedenis van de filosofie verondersteld.

Les 1 – 10: Geschiedenis van de filosofie

Deze introductie in de filosofie begint met een kort onderzoek naar wat filosofie is. Hoe werd zij beoefend door de natuurfilosofen van de Griekse oudheid. Daarna leer je met Plato na te denken over het belang van rechtvaardigheid. Aristoteles helpt ons bij het vinden van een antwoord op de vraag naar een goed en gelukkig leven. Ook staan we stil bij de vraag welke vrouwelijke filosofen er waren in hun tijd. Daarnaast krijg je de gelegenheid om na te denken over de menselijke vrijheid. Liggen de die jij maakt al bij voorbaat vast?

Met de opkomst van het moderne, wetenschappelijke wereldbeeld gaat bij Descartes en Kant de vraag naar kennis een belangrijke rol spelen. Het denkende individu komt centraal te staan. Dat roept in de 19de eeuw de vraag op of we kunnen vertrouwen op redelijk inzichten van het denken. Je maakt kennis met de grote meesters van het wantrouwen. Welke kanttekeningen plaatsen Nietzsche, Freud en Marx bij onze mogelijkheden om tot inzicht in waarheid en rechtvaardigheid te komen?

Met de versplintering van het geloof in universele waarheid en rechtvaardigheid, zijn we genoodzaakt om na te gaan: 'hoe gaan we om met de toenemende onzekerheden in ons leven?' Welke handvatten bieden 20^e eeuwse denkers zoals Heidegger, Sartre of Wittgenstein ons daarvoor? Mogelijk brengt ons dat bij de vraag wat tijd is en hoe we om kunnen gaan met het voortdurende gebrek aan tijd. Ook maak je kennis met enkele vrouwelijke filosofen die jou laten nadenken over de vraag of vrouwen gelijk, dan wel echt anders zijn dan mannen.

Langs deze even spannende als boeiende weg heb je aan het eind van dit eerste blok van de *Jaaropleiding Filosofie* inzicht in de belangrijkste vragen en kwesties van de geschiedenis van de filosofie. Je hebt kennis gemaakt met de meest invloedrijke ideeën.

Hopelijk heb je ontdekt aan welke filosoof, stroming of school jij het meeste hebt. Ben je een Platonist, Spinozist, Kantiaan, postmodernist of heb je al zicht op de contouren van je eigen filosofie?

Les 1: De natuurfilosofen + Aspasia van Milete, Socrates en Plato + Hypatia van Alexandrië

Les 2: Aristoteles + Hellenistische filosofie

Les 3: Middeleeuwen: Rede, geloof en mystiek. Augustinus en Thomas van Aquino, Hildegard van Bingen en Meister Eckhart

Les 4: Rationalisme en empirisme: Descartes en Spinoza, John Locke en David Hume

Les 5: De verlichting: Kant en de vrouwelijke denkers van zijn tijd

Les 6: Het Duitse Idealisme: Fichte, Schelling en Hegel

Les 7: De meesters van het wantrouwen: Marx en Rosa Luxemburg, Nietzsche en Lou Salome

Les 8: De analytische filosofie: Wittgenstein en Dennett

Les 9: Ontologie en existentialisme: Heidegger en Sartre

Les 10: Het vrouwelijke denken en het postmodernisme: Simone de Beauvoir, Luce Irigaray en François Lyotard

Les 11 – 14: Metafysica

Binnen dit deelgebied van de filosofie houden we ons bezig met de meest primaire vraag rondom de betekenis of de zin van het bestaan. Vraag is daarbij hoe deze kwestie samenhangt met andere metafysische vragen rondom zijn en schijn, oorzakelijkheid en toeval of het zelf en de ander. Wat betekenen deze thema's voor de hedendaagse discussie rondom nieuwsmedia (zijn en schijn), vertrouwen in wetenschap (oorzakelijkheid en toeval), de vreemdelingenproblematiek (het zelf en de ander) of de opsplitsing van de natuur (klimaatcrisis).

Je maakt daarbij kennis met de klassieke metafysica en verdiept daarmee de kennis die je hebt opgedaan in het eerste blok over de geschiedenis van de filosofie. Daarbij zullen we nagaan hoe de klassieke metafysica met haar geloof in een universele waarheid aan het wankelen wordt gebracht door Kant en vervolgens uit elkaar valt bij Nietzsche en de latere postmoderne denkers zoals Deleuze, Derrida en Julia Kristeva. In welke zin kunnen we met hen spreken van het einde van de geschiedenis van de metafysica en wat is de betekenis daarvan voor onze hedendaagse kijk op de wereld?

Les 11: Wat is metafysica? Plato, Nietzsche en Deleuze

Les 12: Oorzakelijkheid en toeval: Leibniz, Heidegger en Badiou

Les 13: Het zelf en de ander: Levinas, Lacan en Julia Kristeva

Les 14: Tegen de opsplitsing van de natuur: Meillassoux en Latour

Les 15 – 18: Interculturele filosofie

Interculturele filosofie is een relatief nieuw werkterrein op het gebied van de filosofie. De actualiteit en de noodzaak ervan is duidelijk. We leven in een tijd waarin wereldwijd uitwisselingen plaatsvinden: in de economie en politiek, wetenschap en technologie en kunst en toerisme.

Om te beginnen wordt een kritische blik geworpen op het eurocentrisme van de westerse filosofie sinds de Verlichting. Vervolgens maak je kennis met achtereenvolgens Afrikaanse, Islamitische, Indiase en Chinese filosofie. Op welke wijze vinden we bij deze denkers een spiritueel alternatief voor ons materialistische wereldbeeld?

Les 15: Afrikaanse filosofie: Sophie Oluwole en Mogobe Ramose, Franz Fanon en Achille Mbembe

Les 16: Islamitische filosofie: Ibn Siena en Ibn Roesjd, Rabi'a van Basra en Ibn al-Arabi

Les 17: Indiase filosofie: boeddhisme, sankhya en vedanta

Les 18: Chinese filosofie: confucianisme en taoïsme

Les 19 – 22: Filosofische ethiek

Ethiek raakt ons in het dagelijkse leven. In veel situaties is niet direct duidelijk wat moreel juist is om te doen. Welke waarden zijn in het geding? Wat is goed en slecht en wie heeft dat bedacht? Hoe vinden we een juiste balans tussen onze verantwoordelijkheden en het streven naar een gelukkig leven?

Filosofen vanaf de Griekse oudheid tot heden hebben verschillende antwoorden gegeven op de vragen rondom het goede leven. In dit themablok filosofische ethiek, maak je kennis met de belangrijkste stromingen die een rol spelen in uiteenlopende debatten over wat moreel juist is.

Les 19: Normatieve ethiek van Susan Wolf en narratieve ethiek van Martha Nussbaum

Les 20: Deugdethiek van Aristoteles en MacIntyre

Les 21: Utilisme van Bentham en Peter Singer

Les 22: Plichtethiek van Kant en Christine Korsgaard

Les 23 – 26: Politieke filosofie

Sinds mensen samenleven, is nagedacht over de manier waarop dat het beste kan. Veel denkers hebben daar ook grondig over gefilosofeerd, zoals Plato, Machiavelli en Marx. Elk college behandelt twee politieke thema's aan de hand van denkers.

Tijden van politieke versplintering en polarisatie maken het samenleven niet eenvoudig. Plato wilde daarom dat filosofen met inzicht in rechtvaardigheid de leiding zouden krijgen. Latere filosofen zoals Hobbes en Rousseau stellen voor om een sociaal contract met de burgers af te sluiten. Deze en andere denkers bieden ons een raamwerk om met elkaar in gesprek te gaan over de belangrijkste aspecten van een rechtvaardige samenleving.

Les 1: Deugdzaam leiderschap en het sociaal contract (Aristoteles, Hobbes en John Locke)

Les 2: Vrijheid, gelijkheid en nataliteit (Rousseau, Hannah Arendt en Bettina Stangneth)

Les 3: Rechtvaardigheid en het conservatieve denken (John Rawls, Carl Schmitt en Chantal Mouffe)

Les 4: Macht en ideologie (Machiavelli en Foucault, Marx en Habermas)

Les 27 – 30: Levenskunst

Lange tijd werd filosofie opgevat als een wetenschap. Dat bracht haar bij allerlei abstracte redeneringen waarin de verbinding met het concrete leven verloren dreigde te gaan. Tegelijk zien we dat de filosofie van oudsher werd begrepen als een zoektocht naar een authentieke manier van leven. Dat gaat gepaard met een bezinning op gevestigde waarden en aandacht voor problemen van het alledaagse leven.

Wat betekent het om vol mens te zijn? Waar vind je ware levensvreugde en hoe omarm je het lot? Hebben liefde en vriendschap iets met wijsheid te maken? Tijdloze vragen over het goede leven, waarover volop is nagedacht. Filosoferen over levenskunst begint daar waar we doorgaans stoppen met kritische bezinning. In de colleges gaan we te rade bij de grote filosofen uit heden en verleden. Vervolgens denken we na over hoe we dit op onze eigen situaties kunnen toepassen.

Les 27: Hoe te leven? Nietzsche, Taylor en Foucault

Les 28: Het belang van vriendschap: Aristoteles, Bauman en Honneth

Les 29: Gender en seksualiteit: Harriet Taylor-Mill, Germaine Greer en Simone van Saarloos

Les 30: Hoe te sterven? Socrates, Rene Gude, Stine Jensen

Les 31 – 34: Esthetica en kunstfilosofie

Sinds haar ontstaan heeft de mens het wonderbaarlijke verlangen om kunstwerken te maken. Archeologische vondsten vertellen ons over mensen die 73.000 jaren geleden reeds kunstwerken maakten. De oudste wijsheden waarover wij beschikken zijn doorverteld en opgeschreven in mooie poëzie. Vandaag de dag lezen we in kunstrubrieken waarom een film, een roman of een expositie geslaagd is. De opvattingen daarover zijn verbonden met filosofische vragen rondom schoonheid en kunst.

In dit themablok Esthetica en kunstfilosofie maak je kennis met de filosofische vragen die schuil gaan achter kunstwerken die ons boeien. Wat zeggen filosofen over schoonheid en kunst, naar welke kunstenaars verwijzen zij? En waar ontmoeten filosofie en kunst elkaar?

Les 31: Kunst en moraal (Plato en Giotto, Nietzsche en Klimt)

Les 32: Het bezielde landschap (Descartes en Ruysdael, Merleau-Ponty en Hockney)

Les 33: Kunst en de Kitsch (Kant, Greenberg en Mondriaan, Susan Sontag en Jeff Koons)

Les 34: Het postkoloniale perspectief in de kunst (Edward Said en Gayatri Spiva)